Notiser

För Västmanland och Uppland nya gaddsteklar

[Aculeata new to the provinces of Västmanland and Uppland (Hymenoptera)]

GÖRAN E. NILSSON

Den uppländska gaddstekelfaunan hör till de bäst kända i landet. Som exempel kan nämnas att 42 av Sveriges 48 vespid- och eumenid-arter är kända från Uppland, och detta är fler än från något annat svenskt landskap. När det gäller den västmanländska gaddstekelfaunan är läget det omvända, men nyligen har dock ett 50-tal för landskapet nya arter meddelats (Axelsson 1982 och Nilsson 1984).

Under 1982–1984 har jag i Västmanland och Uppland insamlat gaddsteklar, främst pompilider, eumenider och sphecider. Flertalet av de nya landskapsfynd jag gjorde 1982 och 1983 har tidigare publicerats (Nilsson 1984). I föreliggande sammanställning redovisas således främst fynd från 1984.

Utöver den litteratur som tidigare angivits (Nilsson 1984) har även Hedqvist (1975), Gusenleitner (1972) och Schmiedeknecht (1930) utnyttjats vid artbestämningen.

Ett tack riktas till Heinrich Wolf, Plettenberg, som bestämt två av de vanskligare pompiliderna.

Artlista

Listan upptar, med undantag för *Philanthus triangulum* (F.), endast nya landskapsfynd. Systematiken och nomenklaturen följer Hedqvist (1975), Erlandsson (1971), Richards (1978) för Pompilidae samt Lomholdt (1976).

Följande lokalförkortningar har använts: Aggarön – Aggarön i Mälaren, 15 km SO Västerås, Vstm. Badelunda – 500 m S Badelunda K:a, Vstm. Gesala – 500 m S Gesala, 3 km NV Tillberga K:a, Vstm. Näs gård – 500 m SSV Näs gård, 3 km SV Tillberga K:a, Vstm. Solbacken – Solbacken i Kärrbo socken, 15 km SO Västerås, Vstm. Ljusbrunn – Ljusbrunn, 4 km N Järlåsa K:a, Upl.

Samtliga exemplar, utom de från Aggarön och Solbacken, har insamlats i eller omkring grustag.

Västmanland

BETHYLIDAE: *Bethylus nitidus* (Thomson). Solbacken 30.VII.83 (1 ex.), Aggarön 10.VII.84 (1 ex.). Enligt Hedqvist (1975) är arten tidigare känd genom enstaka fynd från Sk., Öl., Bl., Vg. och Nrk.

TIPHIIDAE: *Tiphia femorata* F. 1♀ håvades 17.VIII.84 i ett stort grustag vid Näs gård. Två små gulskålar (190 × 150 mm, gula plastskålar innehållande vatten + diskmedel) placerades i grustaget under tre dygn varvid 22♀♀ erhölls (22.VIII.84). Arten är tidigare ej känd norr om Ög.

POMPILIDAE: *Priocnemis perturbator* (Harris). Solbacken 24.IV.84 (1♂). – *P. pusilla* Schiödte. Solbacken 17.VIII.83 (1♀, det. H. Wolf), 20.VII.–3.VIII.84 (4♀♀). Tidigare förelåg inga säkra fynd norr om Sdm. – *P. schioedtei* Haupt. Badelunda 15.VIII.84 (1♂), Solbacken 17.VII.83 (1♀, det. H. Wolf), 20.VII.–3.VIII.84 (5♂♂). – *Pompilus cinereus* (F.). [=*plumbeus* (F.)] Gesala 22.VIII.84 (2♀♀), Näs gård 17.VIII.84 (2♂♂). – *Arachnospila trivialis* (Dahlbom). Näs gård 18.VIII.84 (1♂). – *Anoplius concinnus* (Dahlbom). Näs gård 17–18.VIII.84 (3♀♀). – *A. nigerrimus* (Scopoli). Badelunda 15.VIII.84 (1♀), Solbacken 10.VII.–7.VIII.84 (5♀♀). – *A. v. viaticus* (L.). Badelunda 15.VIII.84 (1♂, 1♀), Gesala 22.VIII.84 (1♀), Näs gård 17–22.VIII.84 (10♂♂, 4♀♀). – *A. v. paganus* (Dahlbom). Näs gård 22.VIII.84 (2♀♀), Solbacken 10.VII.84 (1♀). Honorna skiljer sig från *v. viaticus* endast genom röda fläckar på baklåren (hanar går ej att skilja från *v. viaticus*). Enligt Wolf (1972) är *paganus* att betrakta som en underart. Detta måste dock anses mycket tveksamt då honorna från Näs gård är funna i samma grustag (1♀ är dessutom funnen samtidigt och i samma gulskål) som 4 honor av *v. viaticus*. Även Wolf (1972) uppger att de båda "underarterna" ibland kan anträffas på samma lokal. De båda formerna har dessutom en mycket likartad utbredning i Sverige. Det torde alltså inte vara frågan om underarter utan snarare färgvarianter av samma art, eller möjligen helt skilda arter.

CEROPALIDAE: *Ceropales m. maculatus* (F.). Näs gård 18.VIII.84 (2♂♂, 3♀♀).

EUMENIDAE: *Symmorphus gracilis* (Brullé). Solbacken 24.VIII.84 (2♀♀). – *S. debilitatus* (Saussure). Solbacken 10.VII.–1.VIII.84 (1♂, 2♀♀). Arten är tidigare endast känd från Nrk. och Upl. – *S. connexus* (Curtis.). Näs gård 22.VIII.84 (1♀), Solbacken 10.VII.–18.VIII.84 (3♂♂, 3♀♀). Arten är tidigare känd från Hall., Öl., Sdm. och Upl. – *Eumenes pedunculatus* (Panzer). Näs gård 26.VIII.84 (1♀).

SPHECIDAE: *Podalonia hirsuta* (Scopoli), Näs gård 18.VIII.84 (2♀♀). – *Ceratophorus clypealis* (Thomson). Solbacken 10.VII.84 (1♀). Arten är tidigare känd från Sk., Gtl., Ög. och Upl. *Diodontus tristis* (v. d. Linden). Solbacken 10.VII.84 (1♀). – *Passaloecus insignis* (v. d. Linden). Solbacken 24.VII.84 (3♀♀). – *Stigmus solskyi* A. Morawitz. Solbacken 26.VII.84 (1♀). – *Spilomena vagans* Blüthgen. Solbacken 24.VII.–7.VIII.84 (1♂, 11♀♀). – *Cerceris quadrifasciata* (Panzer). Solbacken 28.VII.84 (1♀). – *Philanthus triangulum* (F.). Under augusti 1984 förekom arten allmänt i och omkring ett halvdussin grustag längs en 10 km lång sträcka av Badelundaåsen, 5–10 km N Västerås. I ett av grustagen kunde en större koloni, med flera hundra bohål, konstateras. Arten befinner sig här på gränsen av sitt utbredningsområde. Västmanländska fynd föreligger från Strömsholm (20 km SV Västerås) och Köping (Erlandsson, 1978). Widenfalk (1977) omtalar en koloni om ett 50-tal individer SV Västerås. – *Gorytes quadrifasciatus* (F.) Badelunda 14.VIII.84 (3♀♀), Solbacken 26.VII.84 (1♀). – *Dienoplus tumidus* (Panzer). Solbacken 13.VII.84 (1♂). – *D. lunatus* (Dahlbom). Näs gård 17.VIII.84 (1♀). – *Nysson spinosus* (Forster). Solbacken 10.VII.–2.VIII.84 (5♀♀). – *Astata boops* (Schrank). Näs gård 18–22.VIII.84 (1♂, 1♀), Solbacken 13.VII.84 (1♂). – *Tachysphex obscuripennis* Badelunda 15–23.VIII.84 (1♂, 12♀♀), 10.VII.84 (1♂). – *Crossocerus annulipes* (Lepeletier & Brullé). Solbacken 22.VII.84 (1♀).

Uppland

SPHECIDAE: *Miscophus spurius* (Dahlbom). Ljusbrunn 11–12.VIII.84 (3♀♀). – *M. niger* Dahlbom. Ljusbrunn 11.VIII.84 (2♀♀). Arten är tidigare funnen i Sk., Gtl., G. Sand., Vg. och Sdm. Lokalen hyste även en koloni av *Philanthus triangulum* (F.) om något hundratal individer.

Summary

A list of 33 species is presented in which all, except for *Philanthus triangulum* (F.), are new to the provinces of Västmanland or Uppland. The subspecies status of *Anoplius v. viaticus* (L.) and *A. v. paganus* (Dahlbom) is questioned since both forms were found simultaneously in the same gravel-pit.

Litteratur

Axelsson, R. 1982. Rovsteklar fångade i fönsterfällor i mellersta Sverige. – Ent. Tidskr. 103: 78–80.

Erlandsson, S. 1971. Catalogus Insectorum Sueciae XIX. Hymenoptera: Aculeata. – Ent. Tidskr. 92: 87–94.

Erlandsson, S. 1978. Bivargens (Philanthus triangulum F.) förekomst i Sverige (Hym., Sphecidae). – Ent. Tidskr. 99: 131–134.

Gusenleitner, J. 1972. Übersicht über die derzeit bekannten westpaläarktischen Arten der Gattung *Eumenes* Latr. 1802 (Hym. Vespoidea). – Boll. Mus. civ. Stor. nat. Venezia, 22–23: 67–117.

Hedqvist, K.-J. 1975. Notes on Embolemidae and Bethylidae in Sweden with description of a new genus and species (Hym., Bethyloidea). – Ent. Tidskr. 96: 121–132.

Lomholdt, O. 1976. The Sphecidae of Fennoscandia and Denmark. – Fauna ent. scand. 4:1–2.

Nilsson, G. E. 1984. För Västmanland nya gaddsteklar. – Ent. Tidskr. 105: 104.

Richards, O. W. 1978. Aculeata. *In:* A check list of British Insects, 4. – Handbk Ident. Brit. Insects 11(4): 126–140.

Schmiedeknecht, O. 1930. Die Hymenopteren nord- und mitteleuropas. Jena.

Widenfalk, T. 1977. Bivargen (Philantus triangulus) i Västmanland. – Västmanlands Läns Natur 1977: 41–42. Arboga.

Wolf, H. 1972. Insecta Helvetica Fauna 5. Hymenoptera: Pompilidae. Zürich.

Göran E. Nilsson
Banérgatan 5A, S-752 37 Uppsala, Sweden

Biologin hos larven av rotfjärilen Hepialus fuscoargenteus

[Larval biology of *Hepialus fuscoargenteus* Bang-Haas (Lep.: Hepialidae)]

ERIK THAM, HÅKAN ELMQUIST och HEINO TREI

Upptäckten av larverna

När vi i början av juli 1982 tältade på fjället Nisson söder om Abisko utbröt ett våldsamt oväder. För att hindra vattnet från att rinna in i tälten gjorde vi avledningsdiken och upptäckte då att det bland torv och förna kom fram vita larver flytande i våra uppsparkade små rännilar. Senare vände vi en del av markskiktet och fann sammanlagt ett 30-tal typiska *Hepialus*-larver, 15–30 mm långa. Samtliga dog under hösten, även en som hade förpuppat sig.